

LAUSUNTO SOVELTAVAN LIKUNNAN TUTKIMUKSESTA LIKUNTOTUTKIMUKSEN SUUNTA-ASIAKIRJASSA 2021

Taustaa

Suomessa on arviolta reilut miljoona henkilöä, joiden liikunta vaatii vamman, sairauden, muun toimintakyvyn heikentymisen tai sosiaalisen tilanteen vuoksi soveltamista ja erityisosaamista. Kyse on erityisesti vammaisista ja pitkäaikaissairaista henkilöistä sekä toimintakyvyltään heikentyneistä iäkkäistä henkilöistä. Nämä erityisryhmät ovat yhtä suuri liikuntapalveluiden kohderyhmä kuin lapset ja nuoret. Iäkkäiden ihmisen määrän lisääntyessä soveltavan liikunnan merkitys liikuntapalveluissa kasvaa tulevaisuudessa.

Erityisryhmien liikunnan kehittämisen tueksi tarvitaan laadukasta tutkittua tietoa. Erityisryhmien liikunnasta ja siihen vaikuttavista tekijöistä tiedetään parhaiten ikäihmisten osalta. Suomessa on tehty pitkään laadukasta tutkimusta ikäihmisten liikkumisesta ja liikunnasta, kuten fyysisen aktiivisuuden, liikkumisen ja liikunnan vaikutuksista ikääntymiseen sekä elinpiirin ja -ympäristön vaikutuksista ikääntyvien liikkumiseen. Tutkimusta on myös jonkin verran vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten ja nuorten sekä vammaisurheilun alueelta.

Kokonaisuudessaan soveltavan liikunnan tutkimus on kuitenkin edelleen vähäistä. Monilta keskeisiltä osa-alueilta ei ole tutkimusta lainkaan, kuten moni- ja vaikeavammaisten liikunnasta.

Tutkimusaukkoja on perustiedoista lähtien, kuten kotoista perustiedoista vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden sekä toimintakyvyltään heikentyneiden iäkkäiden liikunnasta ja omista näkemyksistä. Myös liikuntapoliittista päätöksentekoa ja arviointia tukevaa tutkimusta on todella vähän soveltavan liikunnan osa-alueelta vaikka viime vuosina liikunnan päätöksenteossa on korostettu yhä vahvempaa tietopohjaa.

Tutkimuksen tilannetta ei ole helpottanut viime vuosina vähentynyt kansallinen tutkimusrahoitus. Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM) on ollut keskeisimpiä soveltavan liikunnan tutkimuksen rahoittajia Suomessa. OKM:n tukeman soveltavan liikunnan tutkimuksen määrä on vähentynyt 2000-luvulla. Vielä 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ministeriö osoitti vuosittain noin 0,5 miljoonaa euroa noin kymmenelle soveltavan liikunnan tutkimushankkeelle. Tilanne muuttui 2010-luvulla, kun liikuntatieteen tutkimusrahoitusta alettiin jakamaan vuosittain aiempaa vähemmälle määrälle tutkimuksia, mutta siirtyen samalla suurempiin hankerahoituksiin. Tämän kehityksen myötä rahoitettujen soveltavan liikunnan tutkimushankkeiden määrä on vähentynyt.

Nykyisin OKM on jakaa vuosittain 5-15 % tutkimusavustuksista (liikuntatiede ja liikuntarakentaminen) erityisryhmien ja ikäihmisten liikunnan sekä esteettömyyden tutkimiseen. Vuosina 2014–2015 summa on vaihdellut 240 000-290 000 euron välillä. Keskimäärin on avustettu viittä tutkimushanketta vuosittain.

Liikuntatutkimuksen suunta-asiakirja 2021

Liikuntatutkimuksen suunta-asiakirjoilla on linjattu 1970-luvulta lähtien valtion liikuntamäärärahoista avustettavan tutkimuksen painopistealueita. Asiakirjaan on valittu tutkimuksen teema-alueita, jotka on linjattu liikunnan toimialalle asetettujen kulloistenkin yhteiskunnallisten vaikuttavuuden tavoitteista.

Liikuntapolitiikan nykyisinä tavoitteina ovat mm. liikunnan yhdenvertaisen saavutettavuuden edistäminen sekä liikunta-alan osaamisen ja tietopohjan vahvistaminen (OKM:n toiminta- ja taloussuunnitelma 2016–2019). Liikunnan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo vaatimukset ovat vahvistuneet, kun uusi yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki ja liikuntalaki tulivat voimaan vuonna 2015. Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat nykyisin liikunnassa toiminnan lähtökohtia, eivät vain tavoitteita. Osaamisen ja tietopohjan vahvistaminen on noussut 2010-luvulla yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi, jotta liikunnan strateginen johtaminen ja ohjausjärjestelmät voivat perustua tiedolla johtamisen periaatteelle sekä liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusta voidaan arvioida jatkuvasti.

OKM:n toiminta- ja taloussuunnitelman 2016–2019 mukaan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo tulee huomioida mm. avustuskäytännöissä, kuten maahanmuuttajien, vähemmistöjen ja muiden erityistä tukea tarvitsevien liikunnan erillisissä tuissa. Tiedolla johtamista tulee vahvistaa mm. tukemalla liikuntatieteellistä tutkimusta liikuntapolitiikan yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet huomioiden. Myös vuoden 2016 alussa käynnistyneen Valtion liikuntaneuvoston yhdenvertaisuus- ja tasa-arvojaoston toiminta edellyttää tietopohjaa liikuntakulttuurin yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta. Toistaiseksi tällaista tutkimustietoa on ollut käytettävissä hyvin vähän.

Soveltavan liikunnan koulutus- ja tutkimustyöryhmä esittää, **että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistävää liikunnan tutkimusta toteutetaan jatkossa kaksoisstrategian avulla:**

1. Jatkossakin tarvitaan eri väestö- ja vähemmistöryhmät huomioivia tutkimushankkeita, jotta tieto eri ryhmien liikunnan erityiskysymyksistä lisääntyy. Soveltavan liikunnan kaltaiselle nykyisin marginaaliselle, mutta yhä tärkeämmäksi tulevalle tutkimusalueelle tulisi myös harkita oman strategisen tutkimusrahoituksen varaamista.

Liikuntatutkimuksen suunta-asiakirjassa 2021 tulisi huomioida liikunnan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo sekä saavutettavuus-teema yhtenä kärkiteemoista. Teema-alueen tavoitteena olisi selvittää yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja saavutettavuuteen liittyviä kysymyksiä niin päätöksenteossa, sen valmistelussa kuin käytännön toiminnassa.

Rahoitettavat tutkimukset tuottaisivat tutkittua tietoa ja sovellettavia tuloksia niin eri ryhmien liikunnan erityiskysymyksistä kuin liikunnan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Tutkimusten avulla myös tunnistettaisiin niin liikuntakulttuurin poissulkevia ja syrjiviä kuin yhdenvertaisuutta vahvistavia rakenteita ja käytäntöjä. Tutkimukset auttaisivat liikuntapoliittista päätöksentekoa arvioimaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon nykytilaa liikuntakulttuurissa sekä luomaan toimenpiteitä syrjivien rakenteiden ja käytäntöjen poistamiseksi.

2. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saavuttamiseksi tarvitaan kohdennettujen toimien lisäksi yhdenvertaisuus- ja tasa-arvo-periaatteiden valtavirtaistamista sekä sisällyttämistä poikkileikkaavasti kaikkiin tutkimushankkeisiin.

Esimerkiksi laajat väestötason tutkimukset tulisi kohdistaa kaikkiin eri väestö- ja vähemmistöryhmiin. Tutkittaessa esimerkiksi lasten ja nuorten liikuntaa, tulisi tutkimuksessa huomioida myös erityistä tukea tarvitsevat lapset eikä rajata heitä tutkimuksen ulkopuolelle. Näin rahoitettavat tutkimukset tuottaisivat entistä laaja-alaisempaa tietoa esimerkiksi liikuntapoliittisen päätöksenteon tueksi.